

ОСОБИСТІТЬ ЗЛОЧИНЦЯ З ДУХОВНО-РЕЛІГІЙНИХ ПОЗИЦІЙ ТА СУЧАСНОГО СТАНУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

THE PERSONALITY OF THE CRIMINAL FROM SPIRITUALLY-RELIGIOUS POSITIONS AND THE CURRENT STATE OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Кріцак І.В., к. ю. н.,
старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
з проблем досудового розслідування

Харківський національний університет внутрішніх справ

У статті розглядаються надзвичайно актуальні та водночас складні і надважливі питання подолання негативних станів сучасного світу з позицій духовно-ціннісних концептів і традиційно-звичаєвих, культурних форм українського народу з понад тисячолітньою історією християнства (православної віри як основоположної засади існування українського суспільства). Наголошується, що людство у міру своєї розвиненості набуло таких станів зuboжіння людської особистості, її вищих достоїнств, коли в результаті подібної ситуації відбуваються війни і катаклізми світового масштабу. В основі же знаходиться сама людина (коли руйнується людина – руйнується все навкруги). Центром усіх цих подій є її гріховність, коли за допомогою сильних світу цього типу «Бич Божий» починають на наших очах звершуватися апокаліптичні події як підготовка до Судного дня. Одним із таких болючих етапів сьогодишньої історії є прийдешня російсько-українська війна, кінця-краю якій не видно. Однак, все ж таки, існують варіанти виходу із ситуації військового стану: чи то шляхом діалогу і прагнення до миротворчості, чи все ж небажанням йти на поступки один одному.

Висвітлені духовно-сутнісні та практико-орієнтовані процеси особистості злочинця, що виражаються у сучасних глобальних потрясіннях, військових станах і катаклізмах. Піднімаються важливі питання проохорони в аспекті обороноздатності та належного правопорядку як всередині країни, так і світі загалом, особливо що стосується загроз кібертероризму. Кримінологічна наука на цьому шляху може відіграти неабияку роль. Вона здатна виробляти (продувати) сутнісні питання прогнозів і рекомендацій, застережень та загроз, позитивних станів і тенденцій виходу зі світової загальносуспільної, загальнодержавної кризи, занепаду суспільних відносин.

У статті порушуються важливі кримінологічні тенденції детермінації злочинності, шляхів її подолання через виявлення криміногенних факторів, закономірностей їхнього існування у найрізноманітніших сферах і галузях суспільного життя, зміщуючи акценти на генні властивості людини та бажання боротись із собою, в результаті самовиховання, бачачи цілі і пріоритети такої боротьби. Наголошується на історико-культурних та звичаєво-традиційних формах українського народу, який має древню історію святості життя, починаючи від перших насельників Києво-Печерської лаври і закінчуючи праведниками наших днів. У результаті діалогу культур існує можливість повчисті і розказати про благочестивість, діючи за принципом «свято берегти чистоту віри». Культура є наслідком гармонійного духовного співжиття через узгодження багатьох процесів в інших набагато більш вихованих станах.

Ключові слова: особистість злочинця, російсько-українська війна, кримінологія, військова кримінологія.

The article examines the extremely urgent and at the same time complex and urgent issues of overcoming the negative conditions of the modern world from the standpoint of spiritual-value concepts and traditional-customary, cultural forms of the Ukrainian people with more than a thousand-year history of Christianity (the Orthodox faith as the fundamental basis of the existence of Ukrainian society). It is emphasized that humanity, in the course of its development, has acquired such states of impoverishment of the human personality, its highest virtues, when wars and cataclysms of a global scale occur as a result of such a situation. At the base is the person himself (when a person is destroyed, everything around him is destroyed). The center of all these events is her sinfulness, when with the help of the worldly powers of this type «Scourge of God» apocalyptic events begin to take place before our eyes as a preparation for Judgment Day. One of such painful stages of today's history is the coming Russian-Ukrainian war, the end of which is not in sight. However, all the same, there are options for getting out of the situation of martial law: either through dialogue and the desire for peacemaking, or by unwillingness to make concessions to each other.

The spiritual-essential and practical-orienting processes of the criminal's personality, which are expressed in modern global upheavals, military states and cataclysms, are highlighted. Important security issues are being raised in the aspect of defense capability and proper law and order both within the country and in the world in general, especially regarding the threats of cyber terrorism. Criminological science can play a significant role on this path. It is able to produce (produce) the essential issues of forecasts and recommendations, warnings and threats, positive states and trends of exit from the world-wide societal and national crisis, the decline of social relations.

The article violates important criminological trends in the determination of crime, ways to overcome it through the identification of criminogenic factors, patterns of their existence in the most diverse spheres and branches of social life, shifting the emphasis to the genetic properties of a person and the desire to fight with oneself, as a result of self-education, seeing the goals and priorities of such a fight. Emphasis is placed on the historical-cultural and customary-traditional forms of the Ukrainian people, which have an ancient history of sanctity of life, starting from the first inhabitants of the Kyiv-Pechersk Lavra and ending with the righteous of our days. As a result of the dialogue of cultures, there is an opportunity to learn and tell about piety, acting according to the principle of «sacredly protecting the purity of faith». Culture is the result of harmonious spiritual coexistence through the coordination of many processes in other, much more cultivated states.

Key words: personality of the criminal, Russian-Ukrainian war, criminology, military criminology.

Щодо релігійної сутності особистості злочинця. Є підстави вважати, що особистість набагато більш складний феномен, аніж той, який постає з соціально-комунікативної парадигми. Навіть слідує логіці діалогічного персоналізму (М. М. Бахтін, М. О. Бердяєв, М. М. Бубер, Ж. Лакруа та ін.) можна без надмірних інтелектуальних зусиль виявити, що діалог, в якому формується та проявляється особистість є, по-перше, одним з каналів самоусвідомлення (і в деякій мірі буття) та, по-друге, не обмежується виключно пластами соціальності, а передбачає, передусім діалог з Богом, із самим собою (внутрішній діалог, рефлексія, екзистенція, транзистенція). Тож зведення особистості тільки до соціальної значущої суб-

станції є, невиправданим спрощенням, яке, за великим рахунком, суперечить ідеї і практиці гуманізму, дійсного лібералізму. Тому переконані, що і дослідження особистості злочинця має виходити з подібного комплексного підходу, в якому домінує установка на сприйняття особистості як категорії, ширшої за змістом, аніж суспільство; суспільство має бути масштабоване особистістю, а не навпаки (згадаймо протагорівську ціннісну інтенцію щодо людини, яка є мірою всіх речей). Цілком зрозуміло, що практичних міркувань оперування подібним підходом є проблематичним, адже вимагає вельми неординарного ставлення до кожної людини, яка вчиняє злочини, визнаючи її самоцінність, неповторність досвіду, світу пережи-

вань та прагнень. Варто також бути свідомим і того, що неповторність, випадковість (а кожна людина – окремий і неповторний випадок всесвіту) – ворог науки, адже маніфестує унікальність, що не вміщується в опис закономірності, не відтворюється кожного разу в експерименті. Тому, пов'язуючи нашу дослідницьку позицію з ціннісною ліберально-гуманістичною установкою, все ж таки візьмемо на себе сміливість обмежити унікальний і неповторний світ особистості деякими типовими характеристиками, які в принципі роблять гуманітарну науку взагалі і кримінологію, зокрема, можливими. Та й, зрештою, відмінності – це один бік медалі. Інший бік – повторюваність, типовість. Однак типість, як видається, має розумітися функціонально, принаймні у розрізі дослідження особистості злочинця [1, с. 81–82]. Дійсно, особистість є надскладним феноменом, самоусвідомлення якої відбувається під впливом багатьох інтелектуальних особливостей, виявити які не завжди можливо. Однак тут важливим є саме духовний вплив, на рівні психологічних станів миру та діалогу, бажання йти на поступки один одному. Власне так і формуються високі стани особистості, змінюється навколишня реальність довкола нас. Гуманізм (лібералізм) показав себе як зовнішній етикет, моральність, в основі якої лежить добро і зло, але не Дух. Натомість сутність людини передбачає виявлення набагато вищих шаблів духовного. Значущість Душі як найважливішої субстанції людини передбачає спротив гріховним основам прав людини. Звідси, формується специфічна особистість злочинця, яка в результаті мовчазної толерантності прагне бути співзвучною з вимогами міжнародних гріховних стандартів, а Заповіді Божі, канони та настанови святих отців нівелюються. Тут потрібен комплексний підхід, за принципом: «моя свобода закінчується там, де розпочинається свобода іншого», «істинна свобода, свобода від гріха». Лише на таких засадах і цінностях змінюється суспільство. Звідси, надзвичайно важливими є однакові вимоги до усіх та індивідуальний підхід до кожного. Навіть зі злочинцем чи особливо небезпечним рецидивістом можна знайти предмет розмови, у напрямку докорінної зміни свідомості, щоб не повторити в майбутньому подібний гріховний досвід, який, зрештою, призводить до злочинності. Потрібні лише переговори та якісні діяльнісні рівні, зацікавленість у переміні внутрішнього світу і налаштованість на розкаяння, щире каяття, яке є запорукою справжніх змін, з випробувальним терміном у місяцях позбавлення волі чи під час соціалізації після відбування відповідного покарання. Релігія і Церква на цьому шляху здатні відіграти неабияку роль.

Кримінологічні тенденції сучасної злочинності.

В кримінологічній доктрині дослідження, опис, пояснення функціонального виміру детермінаційного комплексу злочинності зазвичай пов'язується з характеристикою відповідних криміногенних факторів, що групуються, виділяються за їх природою, чи-то за змістом, сферою відтворення. Загально визнаним є положення про багатофакторну природу злочинності, підпорядкування закономірностей її відтворення траєкторіям суспільного розвитку у політичній, економічній, правовій, культурно-психологічній сферах та, водночас, базовим чинникам природничого, біологічного характеру: кліматичним умовам, геліо-геофізичним, медико-соціальним факторам тощо [2, с. 72]. Треба сказати, що різного роду криміногенні фактори, визначають детермінацію злочинності щодо виявлення її істинної природи, генно-кореневих властивостей. На неї впливають кліматичні умови, різного роду соціальні фактори, політико-економічний стан держави, звичаї, традиції, культура народу тощо.

Культура – це форма вільного рішення і перевірення власної долі в усвідомленні її історичної та всезагальної відповідальності [3, с. 24]. Водночас, культура не є автономізованим продуктом привласнення, адже спрямована

на уможливлення співжиття через згоду у всіх можливих буттєвих, екзистенційних вимірах; результат інтеріоризації-рефлексії має транслюватися у світ, підживлюючи засади його реальності. Тому культура – це про конвенції. Звідси, культурно-психологічні фактори злочинності – про протилежне; вони, по суті, виявляють своєрідну деконвенційність, аномійність, яка, як підкреслювалося вище, має складну надгалузеву, наскрізну для всіх соціальних інститутів і підсистем, природу. Певна річ, ці фактори є вельми різнобічними. Але з аналітичних міркувань за доцільне та можливе, зважаючи обмежити їх трьома обставинами, які, мають детермінуюче для злочинності значення. Це – фронтірність українського суспільства, криза соціальної ідентичності та домінуюча соціальна установка на виживання [1, с. 110–111].

С. О. Кожушко зауважує, що нинішня метасистема кримінологічного законодавства лише перерахування всіх нормативно-правових актів зайняла б монографічний обсяг, що, певна річ, є недоцільним. Натомість більш важливим є науковий опис та пояснення побудови вказаної метасистеми, внутрішньої логіки, засад її організації, мисленнєвих та суто юридичних умов підтримання її цілісності. Цілком зрозуміло, що останнє не мислимо без урахування фактору міжнародно-правового регулювання. Але цей сегмент правового забезпечення протидії злочинності є настільки специфічним, що вимагає окремого дослідження. Водночас, обриси метасистеми кримінологічного законодавства сягають міжнародного рівня. Дарма, що цей рівень на сьогоднішній день не характеризується цілісною організацією, та, що більш важливо, концептуальною цілісністю. В ньому чітко візуалізоване міжнародне кримінальне право (з його фрагментами як у сенсі джерел, так і просторової чинності), цілий корпус конвенцій у сфері боротьби зі злочинністю, а також відповідна розгалужена інституційна мережа протидії кіберзлочинності, міжнародному тероризмові, торгівлі людьми, екологічним злочинам тощо. Проте, не зважаючи на інституційну широту, глибина залягання саме кримінологічного компоненти є надзвичайно малою; здебільшого йдеться про юрисдикційні компоненти антикримінальних практик і в меншій мірі й безсистемно – про запобіжні. Тож залишаючи кримінологічне осмислення міжнародно-правових актів як складових кримінологічного законодавства України на долю подальших досліджень, утримуючи позначений міжрівневий гносеологічний зв'язок, звернімося до більш фокусованих спроб удосконалення локального порядку, до з'ясування факторів формування та концептуальних засад розвитку вітчизняної законодавчої бази кримінологічної властивості [1, с. 113–114]. Кримінологічний аналіз нормативно-правових актів є неабияк важливим, однак розробляти, торувати шлях нової теорії (напрямку, концепту) дослідження кримінології є надзвичайно складно. Особливо, що стосується будовування її мегарівнів, логічних побудов, а головне практичного втілення на засадах внутрішньо-духовних процесів і цінностей у формуванні цілісності особистості, її фундаменталізму на засадах істинності. Міжнародно-правові аспекти кримінології у поєднанні з національними є надзвичайно важливими у напрямку виведення кримінології на набагато вищі сутнісні рівні формування системного кримінологічного мислення та аналізу. Концепція цілісності та її розвиток у кримінології породжує цілий комплекс відповідних кримінологічних теорій боротьби зі злочинністю, антикриміногенних практик та запобіжних заходів, виводячи тим самим кримінологічне мислення на нові сутнісні рівні, формуючи якісно оновлену систему національного законодавства, щоразу концептуалізуючи наукове мислення у найрізноманітніших галузях.

Практико-орієнтоване значення кримінологічного моделювання злочинності. Особливості кримінологічного моделювання, порівняно з іншими його видами,

що застосовуються у галузевих юридичних дослідженнях, передусім, визначаються специфікою предмета кримінології та пошуком нових можливостей для креативного використання кримінологічних знань задля вдосконалення юридичної практики. Зважаючи на це, можна виокремити такі основні види кримінологічного моделювання: – кримінологічне моделювання злочинності, злочинної поведінки та їх видів; – кримінологічне моделювання особи злочинця; – кримінологічне моделювання детерміністичного комплексу злочинності, злочинної поведінки та її видів; – кримінологічне моделювання системи протидії злочинності (її видам), а також типовим проявам злочинної поведінки у тому числі у віктимологічному напрямі [4, с. 240]. Так, Н. Болібрух взаємності від специфіки наукових підходів до опрацювання кримінологічної інформації, а також цілей застосування моделювання щодо дослідження особи злочинця пропонується розрізняти такі його види:

– кримінологічне структурування особи злочинця – це інтелектуальна діяльність у межах вчення про особу злочинця, яка спрямована на інформаційне відображення, формалізацію тих структурних елементів суб'єкта складу злочину, які у комплексі його важливіших ознак, властивостей, рис, характеристик і зв'язків пов'язані з його злочинною поведінкою;

– кримінологічне портретування особи злочинця – це інтелектуальна діяльність, що полягає у змістовому наповненні емпіричною інформацією кримінологічного змісту комплексу структурних елементів суб'єкта складу злочину (важливіших ознак, властивостей, рис, характеристик і зв'язків), пов'язаних з його злочинною поведінкою, а також «переведенні» кількісної оцінки стану системи у якісну, що в кінцевому підсумку дозволяє описати найхарактерніші кримінологічні параметри контингенту злочинців («середньостатистичного») злочинця певного виду);

– кримінологічна типологізація особи злочинця – це інтелектуальна діяльність, що передбачає пошук критерію систематизації осіб, які вчинили злочини, з метою пояснення специфіки їхньої злочинної поведінки (так званий «сутнісний критерій»), а також проведення у межах даного критерію їх розподілу на однорідні групи-типи у рамках цілісності, тобто типології.

Водночас, метод моделювання в контексті кримінологічного вивчення особи злочинця дозволяє відобразити стан об'єкта на момент наукового пізнання; діагностувати системні протиріччя в рамках цілісності та своєчасно скоригувати негативний розвиток особистості. Кримінологічне моделювання якнайкраще сприяє удосконаленню юридичної практики запобігання злочинам [4, с. 241].

Щодо необхідності впровадження альтернативних видів покарань. Формування громадянського суспільства й розбудова України як правової, демократичної та соціальної держави пов'язуються з проведенням масштабної правової реформи, всебічним зміцненням законності, захистом конституційних прав та свобод і законних інтересів людини та громадянина. А забезпечення громадської безпеки та правопорядку визнається одним із найважливіших факторів розвитку українського суспільства. Одним із основних засобів забезпечення безпеки, є застосування кримінального покарання. Проте, на рівні міжнародного співтовариства вже давно визнано, що місія позбавлення волі не забезпечують попередження рецидивної злочинності, оскільки перебування людини в умовах ізоляції характеризується значними негативними наслідками. А тому, останнім часом, дедалі більше науковців стверджують, що перспективними є саме некаральні санкції як індивідуальна профілактика злочинів, та більшу увагу радять приділити альтернативним видам покарань і розвитку діяльності служби пробачії. Відповідно до українського законодавства пробачія – це система наглядо-

вих та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого. Таким чином, науковці та практичні працівники стикаються з новим явищем, що отримало назву «досудова доповідь» та має забезпечити справедливе призначення альтернативного покарання для певних осіб [5, с. 111].

Результати і дискусія дослідження (авторські міркування щодо комплексності вирішення багатьох проблем сучасності). Сьогодні спостерігається тенденція до індивідуалізації особистості, її усамітнення, відокремлення від соціуму, особливо коли молодь входить у дивну внутрішню замкнутість, стан суспільної відмежованості, чим несе серйозну загрозу для загального існування, процвітання соціуму, радючи життю на засадах вседозволеності чи, все ж, насолоджуючись свободою без гріха. Тут слід звернути увагу на такий момент, коли людина досягнувши високих станів святості і чистоти, потребує постійного усамітнення, щоб глибоко зануритись у внутрішні, духовно-сутнісні стани, живучи благочестивим життям, постами і молитвами, великими трудами для того, щоб дати нове актуальне знання для тієї епохи, в якому здійснюється її місія. І, відповідно, для того щоб не заплямитись гріховністю, така особистість свято береже відповідний стан чистоти, непорочності, слідуючи слову першого псалма пророка Давида: «блаженний муж, що не йде на раду нечестивих».

З іншого боку, ізгої суспільства завжди були, і такий статус формувався в результаті гріховності (гріх має властивість замкнутості, відмежованості від усіх; згадаймо як Адам і Єва згрішили, братовбивство Каїна). Тому, лише спільно живучи у великих колективах, є можливість побачити власні недоліки, прагнути до висот, яких вдалося досягти іншим, пізнавати нове, постійно вчитись у них. Перебуваючи у великих «общезительних» колективах, у людини існує можливість, подібно багатьом каменям, які несе бурхлива вода, відсікати гострі кути і досягти найбільшої місії на землі і на небі – святості. Загальновідомо, що монах у миру – не монах. Він може ним стати лише в монастирі, пройшовши усі ступені спокуси і випробувань, заглибленості у внутрішньодуховне життя. Моно – означає «один», від слова «монастир», коли людина зрікається власної волі і бере на себе ярмо послушності ігумену, старцю, на все своє життя, щоб смирити власну гординю, досягти високих станів святості. Кожна епоха повинна дати своїх Златоустів – особистостей, до слова і позиції яких будуть прислуховуватись інші.

Так, сьогодні більшість західного світу живе за ідеологією індивідуалізму, відмежованості, замкнутості, що особливо відчувається у нинішньому часі, коли така ідеологія індивідуалізму набуває дедалі більшої поширеності. Об'єднання ж людини у соціальні групи, як це, власне, і було споконвіків, щоб можна протидіяти, протистояти ворожим силам природи, є більш важливою ідеологією, аніж ідеологія прав людини, а особливо у часи бід і скорбот, воєн і голоду, випробувань і потрясінь, коли відчуваєш, що один у полі не воїн і необхідна підтримка близьких по духу людей. Історично склалося так, що наша суспільна і правова свідомість спрямована на колективний інтерес за принципом християнства «немає більшої любові, аніж хто положить душу свою за друзів своїх, «сам погибай, а товариша виручай». Це у ментальності і крові, така тенденція протікає на генному рівні народів, які населяли нашу землю споконвіків. Однак світові глобалізаційні процеси внесли свої корективи, і сьогодні під егідою прав однієї людини можуть відбуватись втручання у долі народностей, шляхом їхньої роз'єднаності (дроблення) на менші адміністративно-правові поділи (одниці) за принципом «права націй на самовизначення». Така тенденція посла-

блює загальносуспільний та загальнодержавний інтерес самобутності народів, їхнього мультикультуралізму, коли різні народи мають можливість повчитись одне у одного і обмінюватись досвідом. Так, в Україні проживає понад 130 національностей зі своїми звичаями, традиціями, культурою, що робить державу багатонаціональною, багатоманітною, універсальною для культурної взаємодії. Однак тут повинні бути чіткі критерії істинності. Наприклад, Захід України особливо популяризує «мольфарство», що з позицій канонів православ'я є серйозним гріхом і може завдати нищівної поразки у справжності вибудовування людських відносин.

У цій темі надзвичайно багато фактів і процесів для розгляду. Головне, що хотілося б сказати: подібно як існує доля людини, так є і доля держави. Виникає запитання, де сьогодні монголо-татарське іго, яке усе знищувало, спустошувало на своєму шляху? Де ганебність народностей впродовж 7530 років від створення світу, які часто витворяли беззаконня? Промислом Божим такі особистості стираються з лиця Землі. І цей факт слід особливо пам'ятати в умовах нинішньої російсько-української війни, яка також має свої причини і наслідки, допоки не звершиться промисел Божий у вибудовуванні миру на Землі, усунення станів «знахобності» і відмежованості сучасної людини одне від одного. Як це не прикро, але війна у багатьох випадках продемонструвала, хто ким є насправді.

То як себе поводити у критичних для життя станах? Коли йде війна, тоді, за словами православного старчества, задіяні високі чини тисяч архангелів і тьми ангелів (херувими, серафими, престоли, господства, сили, «власти», начала, архангели і янголи) і ще велика кількість невідомих для нас ангельських сил, за словами Іоанна Златоуста, «шестокрилати многоочити, возвышающийся пернатии». Тобто попри те, що особистості воюють між собою, звершується великий Божественний промисел на землі у справі досягнення людиною високих станів благочестя. Живучи у передантихрестову, апокаліптичну епоху, дедалі більше замислюєшся над, здавалось би, простими і буденними питаннями: як скоро летить час, коли не встигаєш нічого зробити і отямитись, що прожитий рік уже позаду. Ця епоха добре описана святими людьми, і залишається боротися за благородність людських відносин до останнього подиху, за справедливість, маючи перспективу спастись самому і, в разі можливості, допомогти і нагадати іншим про важливі істини людського буття та спасіння.

Сьогодні й справді публічне адміністрування бореться з ідеями, які здатні кардинально переіменити навколишню дійсність, однак вони неодмінно наберуть своєї правої сили у потрібний час через формування саме кримінально-правового та кримінологічного законодавства, яке є таким собі янголом-охоронцем суспільних відносин і завдяки якому викристалізуються справжні норми українського та світового кримінального права у напрямку вироблення альтернативних видів покарань, гуманізації чи навіть більш жорсткого карального підходу, якщо ситуація загрожує існуванню держави, поширенню злочестя, допоки не відбудеться вирівнювання проблемної складової суспільного життя. Смертна кара у XXI столітті жорстко звучить, однак можна виробити різного роду заходи морально-виховного впливу із залученням ЗМІ, наприклад, коли життя особливо високих чиновників Китаю висвітлюється у ЗМІ вже в іншому вимірі – місць позбавлення волі, розкаяння. Чи поступали б вони інакше, якщо б був другий шанс працювати на благо держави? Як свідчать відповідні відеоматеріали – ні (тоді, можливо, людині не так багато потрібно для справжнього щастя), і в цих процесах виправлення і перевиховання засудженого вдалось побачити справжнє покаяння, щире каяття. Страта – це найлегший вихід із ситуації і, як свідчить кримінологічна практика, вона сприяє більшій озлобленості суспільства, його диктаторському духу і тотальному

страху, чим суттєво обмежується божественна сутність істинності свободи. Справді, виховати професіонала – надскладне завдання, а вже залучення його до відповідної роботи з інших позицій, під суворим керівництвом державних органів щодо виявлення подібної корупційної та іншої незаконної діяльності і, як результат, навіть помилування, пом'якшення покарання у разі короткого терміну здійснення конструктивних зрушень на благо суспільства принесе набагато більше користі і виховуватиме милість, а не кару, коли кожен може «впасти» з тих чи інших мотивів і переконань, однак право на щире розкаяння є найвищим і воно реалізуватиметься до останнього подиху людини, визначеного промислом Божим, а не людським судом. Його треба лише розвинути, створити необхідні умови такого дієвого каяття. Така константа може дати значно кращі результати, аніж каральний підхід. Воістину справджуються високі слова: «вище права може бути милість, вище справедливості – прощення».

Висновки. Особа злочинця у всі часи є найскладнішим криміногенним феноменом для вивчення. Що спонукає людину вчиняти неправомірно, що передує злочину, які фактори і процеси? Пізнання людини у процесі її заохочувальної і підтримувальної складової може дати такі результати відповідної підтримки, коли потенціал навіть злочинної особистості є невичерпним у напрямку вдосконалення відповідних внутрішньо-духовних станів і зовнішньої боротьби, протистояння поширеності зла. Головне на цьому шляху присікти гріховні помисли, виявити криміногенні фактори, зважаючи на індивідуалізм особистості та універсум її можливостей. Духовні стани в результаті глибокого пізнання Душі людини як найвищої, найціннішої субстанції заставляє замислитись над питаннями Вічного. Головне – розбудити в людині таку властивість. Приблизно на таких розмірковуваннях можна пізнати особу злочинця, державців і керівників, управлінців і менеджерів. Вміння виявити найкращі якості людини – завдання не з легких, важливим є бажання на цьому шляху. Випадкові стани негативної людської поведінки ще не означають, що внутрішньовольові її устремління направлені на зло. Одиначність негатива (злочинця) полягає у викривленому стані правої свідомості чи станів, які не піддаються поясненню, і в процесі направленості на виправлення, перевиховання відбудеться відповідна видозміна на засадах впливу духовно-сутнісних процесів. Звідси, конструктивна критика у душі поваги та застережень призведе до вдосконалення. Загалом, народності здатні поглинати (вбирати) у себе як позитивні, так і негативні риси соціуму. Велике значення на цьому шляху відіграють лідери високого пілотажу мислення на найрізноманітніших етапах державотворення, коли відбувається відповідна «чистка» і бажання досягти висот. Головне – правильна проєкція особистості, поступовий перехід на нові рівні вдосконалення, що вимагає цілісного світосприйняття і бажання запозичення кращого у всіх народів і національностей. Звідси, відповідна організація діяльності людини вимагає утримання від спокус цього світу.

Розробляючи та надаючи нових смислів концепції цілісності у кримінології, варто зауважити, що кожна людина відіграє найважливішу роль у суспільному житті, а головне йдеться про збереження її життя та суспільне проживання на засадах покаяння. Можна скільки завгодно говорити хороших слів, однак допоки не відбудеться докорінна трансформація світосприйняття, жити на засадах благочестя, змінити зовнішні поведки (рівень культури), коли, незважаючи на випробування, вдається відстояти високе звання особистості шляхом ставлення і сприйняття кожної людини як найвищого творіння, за образом і подобою Божою. Відмежування її від соціуму свідчить про гріховність або бажання жити у затворі, щоб не розпилюватись на буденність.

Особливо наголошуємо на ідеї православ'я з усвідомленістю прислухатись до порад афонського та руського старчества, яке сягає своїми коренями апостольської проповіді Андрія Первозванного на українських землях часів розквіту Київської Русі. За словами святих отців, коли вдасться подолати розколи у Церкві і щодня служитиметься Божественна літургія, відбудеться справжнє покавання народу, людства та існуватиме шанс на помилування. Поглянувши на особистість з релігійної сторони, усвідомлюєш, що лише в такій площині кримінологія може набути нових форм і значення. Тут слід констатувати, що надзвичайно величним є процес духовного оновлення людства і заклик до нього, особливо на академічному рівні. Людини властиво як грішити, так і розкаюватися. Лише розуміння немочей ближнього дає результат милосердя і поєднання його з активним втручанням у процеси людського світогляду. Потрібні лише провідники, які здатні повести за собою велику кількість народу. Звідси, кримінологія має особливу зацікавленість саме у релігійній стороні особистості злочинця (на рівні помислів) як найбільш складному феномені суспільного життя в її внутрішньо-духовних та мотиваційних станах, соціальних комунікаціях і зв'язках, особистісній взаємодії та диспутах за принципом «істина народжується у суперечці».

Надважливе значення у цих процесах, окрім інтелектуальної сторони, відіграє духовний рівень особистості, її невидима сила, яка розвивається у результаті благочестя, подібно як існують рівні фізичної сили людини. Тут потрібні неабиякі зусилля, пройшовши складності життєвого шляху, відсікаючи гріховність, у прагненні до істинності, високих інтелектуальних рівнів, у результаті діалогу з Богом чи практиками служіння людині у лікарнях, хоспісах, притулках, відвідуючи «в больниці лежачих, в темниці сидячих». Заглиблення у такі стани дає орієнтир на прийдешній день, спонукає нових особистостей до звернення, примноження Добра на Землі. Така усвідомлюваність прийде лише за умови, коли кожна особистість зрозуміє, що найбільшою цінністю є Душа людини. Водночас сучасна практика та ідеї гуманного лібералізму не завжди цьому сприяють. Тож кримінологія повинна втрутитись, застерегти, напоумити, допомогти розібратись у сумбурності хаосу сучасного життя. Як бачимо, особистість злочинця з цих позицій набуває нових форм значущості,

де задіяний комплексний підхід на засадах цілісності та істини, відсікаючи усе гріховне і примножуючи благочестиве. Категорія особистості вбирає у себе найкращі якості: широту душі, благочестя, непохитне відстоювання правди Божої, істини та справедливості, цим самим змінюючи суспільні стани на краще, масштабуючи мислення та свідомість особистості до набагато вищого, аніж просто земне існування. Звідси, на передній план виходять вищі духовно-культурні цінності, відбувається інтелектуалізація людини відповідно до умов, коли свобода від гріха у внутрішній її сутності є мірилом усіх речей, незважаючи на нахил людського єства до гріховності.

Життя у станах благочестя мимоволі відчувається. Такі особистості є добрими співрозмовниками, їхні слова мотивують, заохочують до добра нове коло особистостей, щоб прагнути до інших, більш благочестивих станів. Мисленнєві інтелектуальні операції словесних рівнів прирівнюються до тілесного операційного втручання, коли треба відчувати тонкі порухи душі. Це ювелірна робота, яка згодом може стати доступною широкому загалу. Міркування у таких станах прирівнюється до горстки золота, коли згодом буде можливість впливати на умови людства, вирішувати серйозні глобальні проблеми і завдання, що вимагає вимогливого ставлення передусім до самого себе, живучи за принципом «ситого брюхо до молитви, праці, творчості глухо». Лише так виявляється цінність окремої особистості, її неповторність, коли один випадок чи поступок може докорінно перемінити свідомість багатьох, адже молитва праведника може змінювати навіть Всесвітні процеси, де існує серйозна загроза негативних станів. В цьому унікальність духовних смислів кожної особистості.

Проводячи щоразу нові експерименти у досягненні благочестивих станів, проходячи горнило скорбот і випробувань, людині відкриваються красиви невидимого світу. Цим самим вдається розвивати духовно-ціннісну кримінологію (кримінологію), узагальнюючи типовість ситуацій, виокремлюючи загальне і конкретне у них, що проявляється в усвідомлюваності істинних смислів життя, його функціонування у зрізі крайностей у відстоюванні справедливості впливу на особистість злочинця, чи, скажімо, ролі світила юриспруденції у напрямі високого осмислення навколишньої дійсності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кожушко С. О. Протидія злочинності в оборонно-промисловому комплексі України : монографія / за заг. ред. д-ра юрид наук, проф. О. М. Литвинова; Кримінологічна асоціація України. Харків : Факт, 2022. 185 с.
2. Лагода К. О. Невиконання судового рішення: кримінологічна характеристика та запобігання : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08; Харківський національний університет внутрішніх прав. Х., 2016.
3. Біблер В. С. Культура Діалог культур. К. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2018.
4. Болібрех Н. Поняття та види кримінологічного моделювання студента ВНЗ як суб'єкта корисливо-насильницького злочину проти власності: методологічний аспект дослідження. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 9. С. 239–242.
5. Боршош І. С. Функції обласної державної адміністрації як суб'єкта забезпечення законності та правопорядку у регіоні. Право. ua. 2018. № 2. С. 27–32.
6. Лозинський П. І. Миротворча діяльність воєнно-політичного союзу країн-членів Співдружності Незалежних Держав – Організації договору про колективну безпеку. Військово-науковий вісник. 2009. Вип. 12. С. 58–72.